



STORTINGET

Grunnlovsforslag 11

(2023–2024)

Grunnlovsforslag fra Ine Eriksen Søreide, Åsmund Aukrust og Audun Lysbakken

Dokument 12:11 (2023–2024)

Grunnlovsforslag fra Ine Eriksen Søreide, Åsmund Aukrust og Audun Lysbakken om endring i §§ 25, 26 og 75 bokstav g (om forsvarsmakten og utenriksstyret)

Til Stortinget

Bakgrunn

Stortingets presidentskap oppnevnte 15. juni 2023 et utvalg til å blant annet utrede og vurdere endringer i Grunnloven §§ 25 og 26 mv. Rapporten fra utvalget, Dokument 20 (2023–2024), ble avgitt til presidentskapet 20. juni 2024.

Grunnloven §§ 25 og 26 har i liten grad blitt endret siden 1814, og viktige deler av bestemmelsene fremstår i dag som utilgjengelige og delvis utdaterte. Det er behov for å oppdatere og modernisere Grunnloven §§ 25 og 26 om henholdsvis forsvarsmakten og utenriksstyret for bedre å gi uttrykk for gjeldende rett. Forslagene medfører ikke endringer i gjeldende rett. Det foreslås en helhetlig endring av Grunnloven §§ 25 og 26, som også innebærer en opprydning mellom bestemmelsene for å samle bestemmelsene om henholdsvis forsvarsmakten og utenriksstyret i respektive paragrafer. Det foreslås også en språklig endring i Grunnloven § 75 bokstav g, slik at ordlyden skal korrespondere med oppdateringen av § 26.

Grunnloven § 25 regulerer sentrale sider av forholdet mellom Stortinget og regjeringen på forsvarsområdet, mens Grunnloven § 26 regulerer sentrale sider av forholdet mellom Stortinget og regjeringen på utenriks-

området. Hensikten med forslagene er å sikre at reglene kommer til uttrykk i Grunnloven på en tydelig, klar og ryddig måte, og at ordlyden er i samsvar med den faktiske rettstilstanden. Dette er viktig for å sikre tillit og legitimitet i myndighetsutøvelsen og motvirke unødig tvil.

Forslagsstillerne viser til Dokument 20 (2023–2024) for nærmere utdyping av og begrunnelse for de respektive forslagene som fremmes her, samt merknader til bestemmelsene. Som det fremgår av kap. 1.3 i utvalgsrapporten, har Statsministerens kontor, Justis- og beredskapsdepartementet, Utenriksdepartementet og Forsvarsdepartementet bidratt med lovteknisk bistand til utformingen av de nye bestemmelsene. Korrespondansen rundt dette følger som vedlegg til rapporten.

Nærmere om forslagene

GRUNNLOVEN § 25 FØRSTE LEDD

Forslaget innebærer å erstatte «rikets land- og sjømakt» med «rikets forsvarsmakt». Denne formuleringen finnes allerede i den nynorske versjonen av dagens bestemmelse og innebærer en kodifisering av gjeldende rett. Forståelsen er allerede i dag at Kongen har den høyeste befalingsmyndighet og kommandomyndighet over hele Forsvaret, herunder alle forsvarsgrener og andre deler av forsvarsmakten som måtte være organisert som egne etater under Forsvarsdepartementet.

Forslaget innebærer videre å flytte dagens bestemmelse i § 26 første ledd til § 25 første ledd andre punktum. Bestemmelsen fastslår at det tilligger Kongen å innkalle forsvarsmakten til å igangsette krig til forsvar av landet og slutte fred. Endringen av ordlyden fra den tidligere «innkalle tropper» til «mobilisere forsvarsmakten» er en følge av endringen av første setning. Forslags-

stillerne legger til grunn at gjeldende delegeringer til forsvarssjefen og andre ligger fast for å sikre handlefrihet og hurtige beslutninger når det kreves. Begrepet «slutte fred» videreføres uendret i både ordlyd og meningsinnhold.

GRUNNLOVEN § 25 ANDRE LEDD

Forslaget omhandler adgangen til begrenset kommandooverføring. Det er en presisering av at det ikke eksisterer et absolutt forbud mot enhver kommandooverføring, og er praktisk svært viktig. Bestemmelsen finnes i dag i § 25 første ledd, men forslaget innebærer at ordlyden bedre dekker praksis og gjeldende tolkning av Grunnloven.

GRUNNLOVEN § 25 TREDJE LEDD

Forslagsstillerne foreslår at gjeldende § 25 første ledd andre punktum blir § 25 tredje ledd. Rent språklig brukes ordet «forsvarsmakten», men bestemmelsen er for øvrig lik dagens bestemmelse.

GRUNNLOVEN § 25 NYTT FJERDE LEDD

Forslaget innebærer å videreføre gjeldende bestemmelse om at forsvarsmakten ikke kan brukes utenfor riket uten Stortingets samtykke, men bestemmelsen er foreslått i en mer moderne språkdrakt. Et sentralt formål med endringen er å understreke at forsvarsmakten må sikre et visst territorielt forsvar av Norge, samt at utsendelse av norske styrkebidrag til utlandet krever Stortingets samtykke dersom utsendelsen medfører en vesentlig svekkelse av rikets forsvar.

Forslagsstillerne viser ellers til at det er en langvarig praksis for at regjeringen drøfter alle beslutninger om å delta i internasjonale militære operasjoner med Stortinget gjennom konsultasjonsordningen.

GRUNNLOVEN § 25 NYTT FEMTE LEDD

Forslaget erstatter dagens § 25 første ledd tredje punktum og innebærer en språklig modernisering. Ordet «hjelpetropper» erstattes med «allierte styrker», noe som også kan omfatte allierte og partnere utenfor NATO. Videre tas det tidligere begrepet «imot fiendtlig overfall» ut for å tydeliggjøre praksisen med at allierte styrker får adgang til riket også for trening, øving og operasjoner, uten at dette knyttes til en konkret situasjon. Med endringen fra «fremmede makters krigsfolk» til «fremmede stridskrefter» synliggjøres både at dette favner videre enn soldater og personell, og at stridskreftene ikke nødvendigvis behøver å være tilknyttet en stat.

GRUNNLOVEN § 25 NYTT SJETTE LEDD

Forslaget erstatter dagens § 25 tredje ledd og innebærer en forenkling både språklig og prosessuelt. For-

målet med forslaget er også å synliggjøre bedre at bruk av militærmakt mot befolkningen alltid krever hjemmel i lov.

GRUNNLOVEN § 26 FØRSTE LEDD

Forslaget innebærer å oppdatere siste del av dagens § 25 første ledd. Begrepet «forbund» erstattes med «folkerettslige avtaler» og «sendemenn» erstattes med «diplomatiske representanter».

GRUNNLOVEN § 26 ANDRE LEDD

Forslagsstillerne foreslår å videreføre dagens § 26 andre ledd uten materielle endringer. Begrepet «traktater» foreslås endret til «folkerettslige avtaler» og «stortingsbeslutning» endret til «stortingsvedtak».

GRUNNLOVEN § 75 BOKSTAV G

Det foreslås å endre ordlyden fra «forbund og traktater» til «folkerettslige avtaler». Dette er en videreføring av gjeldende rett. Endringen gjøres for at ordlyden i § 75 bokstav g skal korrespondere med den tilsvarende benevnelsen i § 26 andre ledd.

Det foreslås ikke endringer på nynorsk da «dei folkerettslege avtalene» allerede benyttes i nynorskversjonen.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

I

§ 25 skal lyde:

Kongen har høyeste befaling over rikets forsvarsmakt. Kongen har rett til å mobilisere forsvarsmakten, begynne krig til forsvar av landet og slutte fred.

Forsvarsmakten må ikke overlates til fremmede makter, men begrenset kommandomyndighet kan tildeles rikets allierte for den tid riket deltar i en operasjon sammen med allierte.

Forsvarsmakten må ikke forøkes eller forminskes uten Stortingets samtykke.

Forsvarsmakten må ikke uten Stortingets samtykke sendes ut av riket dersom det medfører en vesentlig svekkelse av rikets forsvar.

Ingen fremmede stridskrefter, unntatt allierte styrker, må gis adgang til riket uten Stortingets samtykke.

Kongen har ikke rett til å bruke militær makt mot innbyggerne uten etter lov.

–

Kongen har høgste befalinga over forsvarsmakta til riket. Kongen har rett til å mobilisere forsvarsmakta, byrje krig til forsvar av landet og slutte fred.

Forsvarsmakta må ikkje overlatast til framande makter, men avgrensa kommandoråderett kan gjevast til allierte av riket for den tid riket er med i ein operasjon saman med allierte.

Forsvarsmakta må ikkje aukast eller minkast utan samtykke frå Stortinget.

Forsvarsmakta må ikkje utan samtykke frå Stortinget sendast ut av riket dersom det fører med seg ei monaleg svekking av forsvaret av riket.

Ingen framande stridskrefter, så nær som allierte styrkar, må dragast inn i riket utan samtykke frå Stortinget.

Kongen har ikkje rett til å nytte militær makt mot innbyggjarane utan etter lov.

§ 26 skal lyde:

Kongen har rett til å inngå og oppheve folkerettslige avtaler og til å sende og motta diplomatiske representantar.

Folkerettslige avtaler om saker som er av særlig stor viktighet, og i alle tilfeller folkerettslige avtaler hvis iverksettelse etter Grunnloven nødvendigjør en ny lov

eller et stortingsvedtak, blir først bindende når Stortinget har gitt sitt samtykke dertil.

–

Kongen har rett til å inngå og seie opp folkerettslege avtaler og til å sende og motta diplomatiske representantar.

Folkerettslege avtaler om særleg viktige saker blir fyrst bindande når Stortinget har gjeve samtykke til det. Det same gjeld alle folkerettslege avtaler som etter konstitusjonen ikkje kan setjast i verk utan ei ny lov eller eit nytt stortingsvedtak.

§ 75 bokstav g skal lyde:

g) å la seg meddele de folkerettslige avtalene kongen på statens vegne har inngått med fremmede makter;

II

Stortinget får fullmakt til ved alminnelig flertallsvedtak å redigere leddnummer i Grunnloven §§ 25 og 26 som følge av at ledd i herværende forslag ikke blir vedtatt, eller som følge av at andre grunnlovsforslag fremsatt i sesjonen 2023–2024 om endringer i §§ 25 og 26 blir vedtatt.

30. september 2024

Ine Eriksen Søreide

Åsmund Aukrust

Audun Lysbakken

Referert i Stortingets møte 30. september 2024.

«Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg.»

Masud Gharahkhani

president

